

Bønders opplevelse av sikkerhet og ulykkesrisiko i egen arbeidshverdag

Masteroppgave i arbeids- og organisasjonspsykologi ved NTNU,
i samarbeid med Ruralis og veileder Karin Laumann

Helene Lyngstad Røste

Mai 2020

Innledning

- Bondeyrket er et av de mest ulykkesutsatte yrkene i Norge, og regnes som næringen hvor flest omkommer på jobb (Ettung, 2010; Regjeringen, 2019)
- 120 personer har mistet livet som følge av arbeidsulykke i Norge mellom 2000-2014 (Follo et al., 2016).

Metode

- Kvalitative intervju av til sammen 15 informanter
- 8 ulike gårder
- Alle melkeprodusenter (kjøtt, korn, gress, skog)
- 7 kvinner og 8 menn, alder fra 18-70 år
- Erfaring fra 1-50+ år

Studiens funn

1. Mange stressorer på samme tid
2. Risikovurdering og -håndtering
3. Egenskaper ved bonden
4. Sosialt og faglig miljø
5. Sikkerhetsholdninger

Mange stressorer på samme tid

- Onnetider
- Stress, vær, lange arbeidsdager, lite søvn, mat og drikke
- Redusert bevissthet og oppmerksomhet

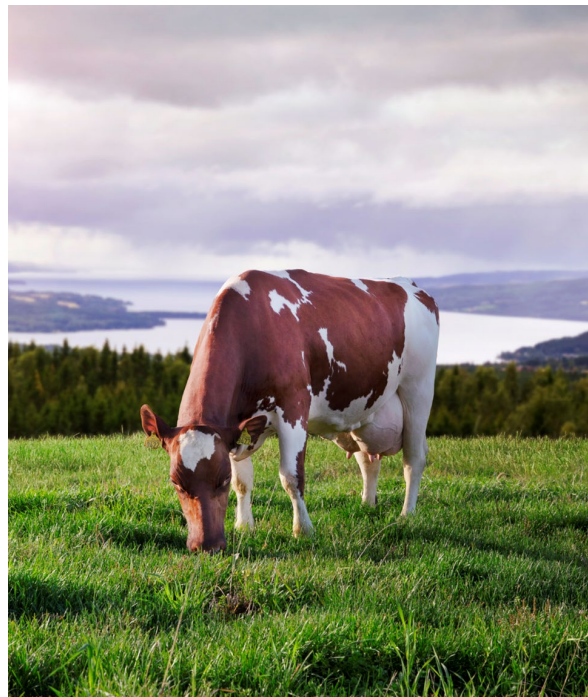
"Det kan være lange dager, og spesielt i slåttonna. Det er der det ofte haster mest, så da ligger vi på både 16- og 18-timers dager her. Og delvis kjørt natt også, hvis været ikke har spilt helt på lag. (...) Vi holder på til vi er ferdig."

Risikovurdering og -håndtering

- Dyrehåndtering
- Traktor og annet tungt utstyr
- Barn på gården

“ I det jeg snur meg, så sparker hu [kua]. (...) Plutselig så jeg bare taklampen. Foten gikk rett av. Også bare ramla jeg på ryggen, og ble liggende. Jeg skjønnte jo med en gang hva som hadde skjedd, for skoen bare tippa. Hadde vernesko på da, og den ene skoen stod rett opp, og den andre lå helt flatt. Så da var det bare å dra seg på ryggen ut av rommet, og finne mobilen, og ringe (...) det var en liten oppvåkning”

Egenskaper ved bonden

- Bevissthet og oppmerksomhet
- Opplæring og erfaring
- Ryddighet
- Beholde roen og begrense arbeidstid

"... Man er så vant til å gjøre ting at man ikke gidder å ta seg bryet med å gjøre den ekstra vendinga som skal til for at det ikke skal skje. For det har jo gått bra før. (...) ikke la ting bli rutine. Da forsvinner fingre (viser amputert finger)."

"Ta det litt med ro. Istedenfor å stresse og bli sur ... alt som skjer etter klokka 22 om kvelden, det setter du unna og tar neste dag. (...) Også ikke kjøre døgnet rundt. Ha deg hjem klokka 22-23 om kvelden, og heller begynne morgenen etterpå."

Sosialt og faglig miljø

- Bønder jobber alene og er sin egen sjef
- Å spørre om, og motta hjelp
- Bønder snakker ikke om sikkerhet og ulykker

"Mange vil vel helst ikke ha noe snakk om det hvis de har vært nesten ute for noe. (...) Enten for å ikke syte, eller at det kanskje går litt på æra løs. En ting er at det nesten er en ulykke, men at de har nesten dumma seg litt ut, da. Jeg tror nok det går litt på æra løs på mange, sånne ting og. Det blir på samme måte som at du har en glipp i såinga di eller noe sånt, altså det er jo det verste, det store marerittet for bøndene. Noe som vises."

"Så det er jo ikke bare å bortpå nabogården og få dem til å komme å hjelpe til, for det er jo ingen som kan fjøs noe mer. Og på alle gårdene, de har da annet arbeid og, så de er ikke hjemme og kan hjelpe til heller på samme måte som før. Når jeg vokste opp så var det fem melkebønder i grinda her bare."

Sikkerhetsholdninger

- Holdning til HMS-kurs og -kontroller
- Sikkerhet koster penger
- Skader er en del av hverdagen
- Praktisk vs. sikkert

"Du kan ikke fakturere ekstra på melka fordi du må ta et kurs i hvordan du flytter kuene forsvarlig"

"Jeg tror aldri hendene mine er helt uten sår, det er alltid ett eller annet»

Sammendrag

- Komplekse og varierende oppgaver skaper sammen en risikofylt hverdag
- Mange jobber alene
- Informantene mener bønder vanligvis ikke snakker om sikkerhet og ulykker.
- Spesielt travle og stressende perioder med stor arbeidsmengde er mer risikofylte enn andre.
- Politiske endringer kan føre til press knyttet til økonomi og produksjon, samt mer arbeid alene

Implikasjoner

- Økonomi - Tilskudd for å utbedre sikkerhet?
- Vi må skape arenaer for å snakke mer sammen om ulykker og sikkerhet
- Fremtidige tiltak bør skape muligheter for prestasjonsvariasjon

Referanser

- Follo, G., Aas, O., Almås, R., Holte, K. A., Kjestveit, K., Logstein, B. & Storstad, O. (2016). Ikke en bonde å miste- Om ulykker og arbeidsevne I landbruket. En oppsummerende rapport fra forskningsprosjektet «Sikkerhetskultur, arbeidshelse og ulykker i norsk landbruk (2011- 2015). Rapport 3/16.
- Ettung, G. (2010). Ulykker i landbruket. Arbeidsmiljøsenderet. Hentet fra <https://www.arbeidsmiljo.no/ulykker-i-landbruket/>
- Regjeringen. (2019). Arbeidstilsynet: Arbeidsulykker i jordbruket 2018. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/arbeidstilsynet-arbeidsulykker-i-jordbruket2018/id2628202/>
- Bilder fra Norges Bondelag